

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ**

ΤΡΙΤΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2023

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ενδεικτικές απαντήσεις

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

α.

1. Δεν αποσκοπούν όλες οι μορφές κοινωνικής συμβίωσης σε κάποιο αγαθό **Λ**
2. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει χωρίς επιφύλαξη την άσκηση εξουσίας από το πλήθος. **Λ**
3. Η αναφορά στα «συμφορητά δειπνα» τεκμηριώνει την άσκηση της εξουσίας από το πλήθος. **Σ**

β.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. «οἷον τὰ συμφορητά δειπνα τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων»	1. παράδειγμα 2. αντίθεση
β. «ὥσπερ ἓνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος, πολὺποδα καὶ πολὺχειρα»	3. αναλογία

α-1, β-3

B1.

Ο Αριστοτέλης στην προσπάθειά του να ορίσει την πόλη αρχίζει την έκθεσή του με μια γενική πρόταση («πᾶσαν πόλιν») και προχωρά ύστερα στην εξέταση των επιμέρους περιπτώσεων. Συγκεκριμένα, η πόλη είναι ένα είδος κοινωνίας (προσεχές γένος) και όπως κάθε κοινωνία έχει συγκροτηθεί για κάποιο αγαθό («πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκυῖαν»), έτσι και αυτή ως ανώτερη όλων, ποσοτικά και ποιοτικά, στοχεύει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά («τοῦ κυριωτάτου πάντων», επίθετο υπερθετικού βαθμού). Ο στόχος αυτός αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά της από τις άλλες κοινωνίες και δεν είναι άλλος από την ευδαιμονία («εὖ ζῆν»). Επίσης, με τον χαρακτηρισμό «πολιτική κοινωνία» για την πόλη δηλώνει ότι είναι η μόνη κοινωνία που έχει πολιτειακή οργάνωση, θεσμούς, νόμους και πολίτευμα, βασικές προϋποθέσεις για την αυτάρκεια και την ευδαιμονία.

Η πόλη, λοιπόν, είναι η τελειότερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης («τέλειος πόλις») εφόσον αποτελεί την ολοκλήρωση του εξελικτικού κύκλου των προηγούμενων ατελών κοινωνιών. Αναλυτικότερα, περιλαμβάνει ατελέστερα κοινωνικά μορφώματα, όπως η οικογένεια, η φυλετική συγγένεια και σχέση, το χωριό, μια συντεχνία κ.ά. Η πόλις δεν είναι απλώς μια ανταλλακτική κοινωνία που διασφαλίζει την επιβίωση των μελών της, αλλά εκείνη η οργανωμένη και αρθρωμένη κοινωνία που διασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την πλήρη ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Και ενώ συγκροτήθηκε για να διασφαλίζει τη ζωή των ανθρώπων («γινομένη μὲν τοῦ ζῆν ἔνεκεν») ὑψιστος σκοπός της ύπαρξής της είναι το κοινό αγαθό, η συλλογική και ατομική ευτυχία των μελών της («οὔσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν»).

Απαραίτητη προϋπόθεση της ευδαιμονίας είναι για τον Αριστοτέλη η αυτάρκεια που αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της πόλεως και πρωταρχική επιδίωξή της. Με αυτήν δηλώνεται η επάρκεια των αγαθών που είναι απαραίτητα για την απόκτηση και διατήρηση της συλλογικής ευτυχίας (εὐδαιμονίας). Πρόκειται για αγαθά εξωτερικά (υλικά), σωματικά και ψυχικά. Η αυτάρκεια μιας πόλης εξαρτάται α) από τη γεωγραφική της θέση, ώστε να εξασφαλίζονται υλικά αγαθά και επάρκεια τροφής, β) από την ποικιλία τεχνών και τεχνιτών (καταμερισμός εργασίας-οικονομική ευπορία) γ) από το έμπυχο ανθρώπινο δυναμικό που διασφαλίζει την άμυνα της πόλης-κράτους σε συνδυασμό με τον επαρκή οπλισμό δ) από τους θρησκευτικούς θεσμούς και ε) από το σύστημα χρηστής διοίκησης και απονομής δικαιοσύνης, που εγγυάται την εσωτερική συνοχή της πόλης. Αυτό το τελευταίο χαρακτηριστικό της πόλης θεωρείται από τον φιλόσοφο και το πιο σημαντικό.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι ο Αριστοτέλης θεωρεί την πόλη φυσική ύπαρξη («πᾶσα πόλις φύσει ἔστιν») καθώς τόσο η κοινωνικότητα του ανθρώπου όσο και η σύσταση της πόλεως ανάγονται στη φύση, είναι φυσικά φαινόμενα. Αυτό εξηγείται καθώς η πόλη είναι ολοκληρωμένη μορφή των πρώτων -εκ φύσεως- κοινωνιών («Τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων») και στα πλαίσια της πόλης ο άνθρωπος πραγματώνει τη φύση του αφού φτάνει στην επίτευξη του σκοπού που η φύση του έχει ορίσει, στο άριστον τέλος, την ευδαιμονία.

B2.

Με αφορμή το θέμα της άσκησης της εξουσίας και τα δύο αποσπάσματα επιχειρούν μια αισθητοποίηση της δυναμικής του πλήθους μέσα από δύο εικόνες φανταστικών ανθρώπων.

Ο Αριστοτέλης στο κείμενο αναφοράς υποστηρίζει πως η εξουσία είναι προτιμότερο να ασκείται από τους πολλούς («κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν ὀλίγους δέ»). Για να ενισχύσει τη θέση του αυτή προβαίνει σε μια παραστατική απεικόνιση των δυνάμεων του πλήθους σε μια υπεράνθρωπη μορφή με πολλά χέρια και πόδια που θυμίζει μυθολογικά πλάσματα («ὥσπερ ἓνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος, πολὺποδα καὶ πολὺχειρα καὶ πολλὰς ἔχοντ' αἰσθήσεις»). Ο Σταγειρίτης θεωρεί πως κάθε άνθρωπος διαθέτει ένα μόριο αρετής και φρόνησης και πως αν όλοι οι άνθρωποι ενώσουν τις δυνάμεις τους, τότε γίνονται σαν έναν άνθρωπο με πολλά πόδια, χέρια και όργανα αίσθησης αλλά και με αθροισμένες διανοητικές και ηθικές αρετές («οὕτω καὶ περὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν διάνοιαν.»).

Στο απόσπασμα από τον Ανώνυμο του Ιαμβλίχου περιγράφεται ένας άνθρωπος με συγκεντρωμένες υπερφυσικές δυνατότητες. Ο άνθρωπος αυτός παρουσιάζεται ως άτρωτος στις δυσκολίες με σωματική και ψυχική δύναμη που θα τον καθιστούσε αδιαμφισβήτητο «αρχηγό» ανάμεσα στους ανθρώπους («θα είναι άτρωτος...με υπερφυσικές σωματικές και ψυχικές δυνάμεις»). Ωστόσο οι συγκεντρωμένες αυτές ικανότητες ακόμα κι αν υπήρχαν σε ένα τέτοιο πλάσμα («πράγμα αδύνατο») δεν θα μπορούσαν να υπερκεράσουν τη δυναμική της πολιτικής οργάνωσης. Το οργανωμένο κοινωνικό σύνολο με την αριθμητική του υπεροχή και τη διοικητική του οργάνωση θα μπορέσει τελικά να επιβληθεί σε αυτόν τον υποθετικό υπεράνθρωπο και να επικρατήσει («Γιατί όλοι οι άλλοι θα συσπειρώνονταν...τελικά θα έβγαιναν νικητές.»).

Οι δύο υπεράνθρωπες μορφές των αποσπασμάτων έχουν εμπνευστεί από τους δημιουργούς τους για να καταδείξουν τη δύναμη του πλήθους στην άσκηση εξουσίας. Στο αριστοτελικό απόσπασμα ο φανταστικός άνθρωπος είναι η απεικόνιση των ικανοτήτων των πολλών όπως και στο παράλληλο κείμενο ο υπεράνθρωπος αυτός παρουσιάζεται ανίκανος να κυριαρχήσει πάνω στο πλήθος που λειτουργεί με βάση τη δικαιοσύνη και τον νόμο.

B3.

οπτική - ὀρῶμεν

σύσταση - συνεστηκυῖαν

λάθος - ἀλήθειαν

δοχείο - ἐνδέχεται

ποδήλατο - πολὺποδα

B4.

1 – β

2 – β

3 – α

4 - α

5 – β

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Σωκράτη, όλα όσα γεννιούνται από τη φύση φαίνεται ότι έχουν τον ίδιο τρόπο, και τα φυτά της γης και τα υπόλοιπα ζώα και ο άνθρωπος. Και μάλιστα αυτό στην περίπτωση των φυτών καθίσταται πάρα πολύ εύκολο για εμάς, όσοι καλλιεργούμε τη γη, δηλαδή το να προετοιμάσουμε τα πάντα πριν το φύτεμα και ακόμη το ίδιο το φύτεμα· όταν όμως αυτό που φυτεύθηκε πιάσει, μετά από αυτό η φροντίδα του βλασταριού καθίσταται και μακροχρόνια και δύσκολη και δυσχερής. Έτσι επίσης φαίνεται πως έχει το πράγμα και σχετικά με τους ανθρώπους· από την περίπτωση τη δική μου συμπεραίνω και για τα υπόλοιπα. Και μάλιστα η γένεση αυτού εδώ του γιού, είτε πρέπει να την ονομάσει κανείς φύτεμα είτε τεκνοποιία, έχει γίνει η πιο εύκολη από όλα, ενώ η ανατροφή του είναι δυσχερής και με συνεχή ανησυχία για μένα που φοβάμαι γι' αυτόν.

Γ2.

Ο Δημόδοκος συνομιλώντας με τον Σωκράτη εκφράζει την ανησυχία του για κάποιες επιρροές που έχει δεχθεί ο γιός του Θεάγης από κάποιους συνομήλικούς του. Ειδικότερα ο Θεάγης αξιώνει από τον πατέρα του να τον φροντίσει και να πληρώσει κάποιον από τους σοφιστές, για να τον κάνει σοφό. Οι απαιτήσεις αυτές οφείλονται στο ότι ο γιός του ζηλεύει τους συνομήλικούς του για όσα άκουσε από εκείνους σχετικά με τους σοφιστές και τα οποία προφανώς του άρεσαν.

Γ3.

ἔχειν:	σχῆς
ῥᾶστον:	ῥᾶδιον, ῥᾶον
ἀγεννής:	ἀγεννοῦς
ἐπιθυμεῖ:	ἐπιθυμεῖν
τὸ ἄστυ:	τὰ ἄσθη
καταβαίνοντες:	καταβησόμενοι
πάλαι:	παλαιότερον
ἐπιμεληθῆναι:	ἐπιμεληθέντων
ὄσσις:	οἴτινες

Γ4.

- α.** τὸν αὐτὸν: επιθετικός προσδιορισμός στο τρόπον
τοῦτο: υποκείμενο στο ρήμα γίνεταί
ὀνομάζειν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα δεῖ
πάντων: γενική διαιρετική στο ῥᾶσθη
εἰς τὸ ἄστυ: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο στο καταβαίνοντες
μοι: ἔμμεσο αντικείμενο στο ρήμα παρέχει
σοφὸν: κατηγορούμενο στο αντικείμενο αὐτὸν μέσω του ποιήσει
- β.** Δημόδοκος ἔλεγεν ὅτι ἢ τότε παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ πάνυ αὐτὸν / ἑαυτὸν φοβοῖ / φοβοίη